

De Geschiedenis van de Nederlandse Tennis Literatuur, deel II: 1945-1980

Theo Bollermann

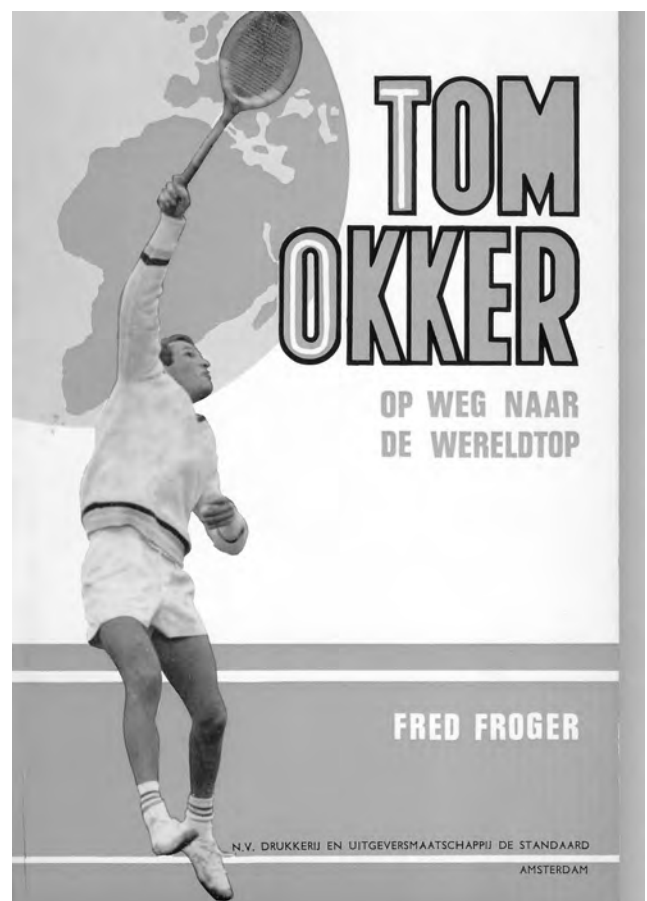
Magere naoorlogse jaren

In september 1944 voltooide de journalist M.J. Adriani Engels zijn boekwerk *Geschreven tennisportretten*, dat nog in het laatste oorlogsjaar verscheen bij J. J. Kuurstra, uitgever te Amsterdam. Daarin behandelt hij de 34 beste spelers en speelsters, die de wereld volgens hem had gekend in de periode tussen de beide wereldoorlogen. Suzanne Lenglen en Bill Tilden komen op de eerste plaats. Over allen schreef hij prettig leesbare en informatieve stukken. Maar wat het boek uniek maakt, is dat voor de eerste maal ook de Nederlandse topspelers beschreven worden. Van de 188 bladzijden zijn er weliswaar slechts 25 gegund aan Nederlanders. Jonkheer Christiaan (Kick) van Lennep en mr. Arthur (Thuur) Diemer Kool, die de eerste deelname van Nederland aan de Davis Cup in 1920 tot een groot succes maakten en beslist tot de Europese top gerekend werden. Natuurlijk besteedde hij ook aandacht aan Henk Timmer, die net een generatie later diezelfde positie ging bekleden en een decennium eigenhandig het Davis Cup team aan de nodige overwinningen hielp. Kea Bouman verdient ook een fraai verhaal; in 1927 had zij Roland Garros gewonnen. En de tweede dame in het rijtje is Madzy Rollin Couquerque, die op Wimbledon en in Parijs menigmaal diverse ronden wist te winnen.

Tenslotte komt de op 22 augustus 1914 geboren Hans van Swol aan de orde. Deze had in de Tweede Wereldoorlog ontzag afgedwongen door zich als één van de weinige sportlieden kritisch op te stellen tegenover de bezetter. Zo had hij op de nationale kampioenschappen herhaaldelijk de in de Nederlandse taal tellende scheidsrechter verbeterd door luid de verboden Engelse score te roepen. Ook had hij het bevel om het dubbelspel te spelen met Hughan naast zich neergelegd. Hughan was voor de oorlog zijn vriend, maar had zich na 1940 bij de N.S.B. aangesloten. Hierdoor was hij samen met enkele andere topspelers voor het leven geschorst door de tennisbond. Dit leidde er toe, dat zij in 1943 op een privé baan de onofficiële nationale kampioenschappen organiseerden, gewonnen door Van Swol. Hij schreef in totaal vijf officiële titels op zijn naam: één voor, twee tijdens en twee na de oorlog. Na

de oorlog werd hij vanzelfsprekend in ere hersteld en hij zou vele jaren lang de spil vormen van het Davis Cup team. Van Swol was de eerste jet-set tennisspeler van Nederland. Hij trouwde met één van de leidende operazangeressen in de wereld, Gré Brouwenstein. Gezien het feit dat hij één van de eerste Nederlandse revalidatie artsen was, kon hij goed zijn tijd indelen, en vaak met haar meereizen. Hij was Nederlandse eerste televisie dokter. Hij was later één van de eerste tenniscommentatoren op de televisie, samen met Willem O'Duys. Van Swol heeft zelf nooit over tennis geschreven, maar wel verscheen van zijn hand in 1963 het boek *Dokter, kijk eens naar mijn kindje* (Margriet, Speciale Pocket).

Eveneens vlak na de oorlog, maar zonder datering, verscheen het boekje *Tennis in zon en wind* door bondsfunctionaris L. J. Nienaber. Uitgegeven door C. A. J. van

Dishoek C.V. te Bussum stond op het voorblad van dit boekje het interessante credo 'Spelen om te winnen moet u nooit aan beginnen!'. Geschreven in Jip-en-Janneke taal *avant-la-lettre* was dit boekje duidelijk bedoeld als propaganda voor de beginnende speler.

De eerste schrijvende oefenmeester

In 1948 verscheen een beter boek, gericht op dezelfde doelgroep. Vanuit sociaal-cultureel oogpunt was dit een belangrijk boekje. Het was de eerste maal, dat een tennisleraar de pen greep om zijn inzichten aan een breder publiek kenbaar te maken. Tennisleraren stonden laag op de maatschappelijke ladder. Vaak waren zij eerst ballenjongen geweest om enkele centen op een dag te verdienen. Daardoor alleen al werd je beschouwd als professional. Van dat brandmerk kwam je nooit meer af. Je had twee soorten professionals. *Hors concours* waren het de Wimbledon winnaars, die hun faam te gelde gingen maken. Voor de oorlog waren dat mensen als Suzanne Lenglen en Bill Tilden, die als filmsterren vereerd werden. Het publiek vond het wat mooi, maar menig bestuurder ergerde zich aan dit verschijnsel. In 1947 werd Jack Kramer professional en zou als organisator tot 1968 dit aspect van de tennissport domineren met een zeer klein groepje cracks. Professionals mochten zich niet meten met amateurs, hoewel er bij de laatstgenoemden onder tafel ook vaak veel geld van hand wisselde. Dit verschijnsel werd *shamateurism* genoemd. In 1968 besloot het toernooi van Wimbledon voor het allereerst professionals toe te laten en zodoende de bijna een eeuw durende ban te breken. De tweede groep professionals stond beduidend lager in aanzien. Dat waren alle anderen die geld verdienden aan de nobele tennissport zonder beroemd te zijn. Als een ballenjongen tennis erg leuk vond, en hij had er enig talent voor, dan kon hij tennisleraar worden. Om hun rechtspositie enigszins te beschermen hadden de tennisleraren in 1929 's lands eerste sportvakbond opgericht, de Vereniging Nederlandse Tennis Oefenmeesters. Zo kon een lestarief van fl 2,50 worden vastgelegd. Voor meervoudig kampioen bij de tennisleraren, de Hagenaar Wim Hemmes, was de tijd rijp een volgende stap te maken. Zijn leerboek *Tennis op en om de baan* werd uitgegeven bij Ad. M.C. Stok te Den Haag, en bevatte vele foto's, waarvan sommige wel erg onscherp. Dat maakte het leerzaam effect er niet minder om. Menig tennisser was erg verheugd met de inzichtelijke tips. In 1950 werd Hemmes' zoon geboren, Fred. Deze zou achtereenvolgens enkele malen nationaal kampioen, Davis Cup speler en bondscoach worden.

Niveau Monaco

In de daaropvolgende periode verschijnen alleen nog maar uitgaven van de K.N.L.T.B. In 1949, onder redactie van D. Croll, verscheen het jubileumnummer van het blad *Lawn Tennis*: "De Gouden Tennisbond van 1899 – 1949". Het is een keurige samenvatting van de hoogtepunten. Tevens verschenen met de regelmaat van de klok spelregelboekjes en kleinere propagandageschriftjes. Een uitzondering is het jubileumboekje van tennisvereniging "Woburnpark, 1917 – 1957" te Vught. In 1958 verschijnt bijvoorbeeld de derde druk van Vreedenburgh's *Begin uw tennis goed*, en in 1959 bewerkt Van de Wall voor de vijfde maal zijn boekje *Lawn tennis*.

Het is een magere periode, te wijten aan het uitblijven van internationaal succes. Nederland is weggezakt naar het niveau van Noorwegen, Monaco en Luxemburg. Maar dan is er licht aan het eind van de tunnel. Het Bondsbestuur krijgt door, dat men elders in de wereld het geheel anders aanpakt dan op de vaderlandse wijze, die wordt gekenschetst door puur amateurisme in de betekenis van klungeligheid. Er wordt over gedelibereerd hoe dat moet worden aangepakt, maar het zal tot aan het begin van de zestiger jaren duren alvorens het gepraat omgezet wordt in daden. Bij de dames wordt een groepje gevormd, die onder leiding van de K.N.L.T.B. de wereld zal afreizen. Zij krijgen een dermate lage onkostenvergoeding, dat Trudy Groenman, de meest getalenteerde speelster van allemaal, zelfs onderdak moest zoeken bij het Leger des Heils als ze in Nederland vertoefde. Dit armoedig bestaan was voor haar dan ook een reden om te stoppen. Met Tom Okker loopt het beter af.

Met Tom Okker naar de wereldtop

In 1965 besluit de Haagse tennisjournalist Fred Froger ('Hier is Fred Froger voor de AVRO in Parijs. Het regende vandaag op Roland Garros, en er werden geen partijen verspeeld. Dit was Fred Froger voor de AVRO in Parijs.') een boekje te wijden aan de grote successen van Tom Okker: *Tom Okker op weg naar de wereldtop*. Het verschijnt in februari 1966 bij N.V. Drukkerij en Uitgeversmaatschappij De Standaard in Amsterdam en is razendsnel uitverkocht. Een tweede druk verschijnt in maart. Een citaat: 'Op 19 augustus (1962) kwam de gedenkwaardige finale, een strijd zoals wij die in ons land in geen jaren meer gekend hadden. Op een voor Nederland ongekend zomerse dag met 2500 bezoekers bonden de fel geladen knapen de kamp, die ook voor de t.v. werd uitgezonden, in volle concentratie aan. Willem Maris, vier jaar ouder dan Okker, was op zijn 18de jaar eenmaal landskampioen geweest ... Okker

was natuurlijk ook fel belust ... om Maris' prestatie ... te evenaren.' Maris zou met 7-5 in de vijfde set winnen, waarna hij afscheid van de tennissport nam om af te studeren en een carrière bij Philips na te streven.

Het succes van dit boekje was voor Okker zelf aanleiding om met hulp van de Leidse ambtenaar en parttime tennisjournalist mr. Frank Bonte zelf een boek te vervaardigen. In datzelfde jaar verscheen *Tennis!* door Tom Okker, uitgegeven door N.V. Uitgeverij Meander te Oegstgeest. Voor zover een Nederlands tennisboek uit die tijd een klassieker genoemd kan worden, kan deze eretitel worden toegekend aan dit boek. Okker beschrijft tot in detail het verloop van zijn belangrijkste wedstrijden, zijn denkwijze en zijn gevoelsleven. Zijn daaruit af te leiden aandacht voor detail maakte hem waarschijnlijk tot de grote topsporter, die hij was. Hij besteedde grote aandacht aan zijn voedsel, een thema, waar tot dan toe in Nederland voornamelijk geringschattend over gedaan werd. Zijn hoogste positie op de wereldranglijst was nummer drie in 1969, hoger dan Richard Krajicek ooit heeft gestaan. In 1970 verscheen wederom een boek van de hand van Tom Okker.

Ditmaal was het een instructieboek voor beginners en gevorderden *Tennis met Tom* geheten. Zo levendig als zijn eerste boek was, zo saai was dit tweede. De foto's van Okker in actie vormen het interessantste onderdeel. In ditzelfde jaar verschijnt ook het boekje *Tennis-Nu*, wederom van de hand van Fred Froger. Categorie: overbodig.

De jaren zeventig

Het Nederlandse tennis verkeert nog steeds in tweespalt: "Moet je je nu alleen maar met tennis bezig houden?" "Nee toch, denk aan je maatschappelijke carrière!" Louk Sanders wint acht maal de Nederlandse kampioenstitel, maar wordt pas professional na afronding van zijn economiestudie. Met een matige begeleiding weet hij nog de 78ste positie op de wereldranglijst te bereiken. Onvoldoende aanleiding voor een boek dus. Er is een feestelijke gebeurtenis nodig voor de publicatie van een historisch interessant vaderlands tennisboek. In 1974 bestaat de K.N.L.T.B. 75 jaar. Uitgeverij Luitingh te Laren verzorgt een reeks boeken *ABC voor de ...-sport*. Dit jaar is een geschikt jaar om zo'n boek voor de tennissport in de reeks op te nemen. Hoofdredacteur van *Lawn Tennis* Hans de Bie wordt door de K.N.L.T.B. aangezocht om dit standaardwerk te schrijven. Dat de Bond de opdrachtgever is, blijkt ook uit de korte biografieën van belangrijke tennisfiguren, waarin behalve de spelers en speelsters ook vele onbekende bondsbestuurders figureren. Het is een zeer nuttig boek, dat heden ten dage zeker als verdienstelijk naslagwerk gebruikt kan worden. Curieus is echter de grote blunder betreffende de vermelding, waar Nederlands eerste Davis Cup wedstrijd gehouden zou zijn. In het *ABC* staat, dat dit op Aruba zou hebben plaatsgevonden. Vermakelijk! Hoe kom je erop! Vermoedelijk heeft De Bie een onduidelijk handschrift en dat zal de typograaf hebben verleid Arnhem te verbasteren.

Een tweede vaderlandse tennisleraar met schrijversambities is Louis Firet. Hij zal diverse boeken publiceren. Het eerste is het instructieboek *Tennis?*, dat verschijnt in 1977. In 1979 verschijnt tevens het jubileumboek van de Vereniging van Nederlandse Tennisleraren, de nieuwe naam van de V.T.O.N.

Jubileumboeken

Enkele jubileumboeken verschijnen in dit decennium. In 1976 publiceert de Wassenaarse omnisportvereniging De Kieviten een boek over het 50-jarig bestaan. Maar het belangrijkste jubileumboek uit deze periode is dat van H.L.T.C. Leimonias, dat in 1978 verschijnt ter gelegenheid van het 90-jarig bestaan. Het boek is

samengesteld door drs. Hans van de Weg en drs. Ans de Graaf. Aangezien de geschiedenis van deze Haagse club terug gaat naar de eerste jaren van het tennis in Nederland, kan deze geschiedschrijving tevens beschouwd worden als een belangrijke informatiebron voor de geschiedenis van het Nederlandse tennis in het algemeen. Echter, een kanttekening is op zijn plaats. De samenstellers waren dermate betrokken bij hun vereniging, dat van een objectieve weergave helaas niet altijd sprake is. Over enkele minder positieve aspecten in het bestaan de club zwijgt de tekst. Leimonias deed op voorspraak van haar president Scheurleer decennia lang niet mee aan de landelijke competitie, wat tot grote interne onenigheid heeft geleid. Scheurleer vond de overigen te slecht en zijn club te goed; het Leimonias spelpeil zou er onder lijden. Ook over de vele conflicten tussen Scheurleer en de Leimonias topspelers Diemer Kool en Van Lennep staat hoegenaamd niets vermeld. De 200 leden tellende vereniging moet geleden hebben onder het ijzige klimaat dat heerste tussen deze drie personen, die erg vaak aanwezig waren op hun vereniging. Want de centrale bondstraining vond eveneens plaats op de banen van Leimonias.

In de jaren tachtig is een grote toename te zien van de vaderlandse tennisliteratuur. De "tennisboom" vindt plaats. Vele honderdduizenden beginnen met de ten-

nissport en er is grote behoefte aan meer leerboeken. Daarover en veel meer gaat deel III.

